

Διαφοροποίηση Διδασκαλίας: Απαντώντας στα Τι, Γιατί και Πώς;

Χαράλαμπος Χαραλάμπους, Σιμώνη Συμεωνίδου και Σταυρούλα Φιλίππου

Τμήμα Επιστημών της Αγωγής, Πανεπιστήμιο Κύπρου

Σοφία Αγαθαγγέλου

Υπουργείο Παιδείας, Αθλητισμού και Νεολαίας

Δομή Παρουσίασης

- 1. Σύντομη αναφορά στο ιστορικό ανάπτυξης του Οδηγού Διαφοροποίησης**
- 2. Τα τι και τα γιατί της διαφοροποίησης**
 - Τι είναι η διαφοροποίηση
 - Απαντώντας σε κάποια συχνά ερωτήματα για τη διαφοροποίηση
- 3. Τα πώς της διαφοροποίησης**
 - Πτυχές διαφοροποίησης και προτεινόμενες πρακτικές εφαρμογές
- 4. Σχεδιάζοντας ένα μάθημα με βάση τις αρχές της διαφοροποίησης**
- 5. Προτεινόμενα Επόμενα Βήματα**

1. Σύντομη Αναφορά στο Ιστορικό Ανάπτυξης του Οδηγού Διαφοροποίησης

- **Ερευνητικό Πρόγραμμα EDUCATE (2017-2020)**
 - Επικέντρωση σε θέματα διαφοροποίησης και γνωστικής ενεργοποίησης
 - Ανάπτυξη επιμορφωτικού υλικού
 - Επιμόρφωση εκπαιδευτικών
- **Ανάθεση ανάπτυξης Οδηγού Διαφοροποίησης από τη Διεύθυνση Δημοτικής Εκπαίδευσης**
- **Εργασία κατά την περίοδο Δεκεμβρίου 2021-Μαΐου 2022**

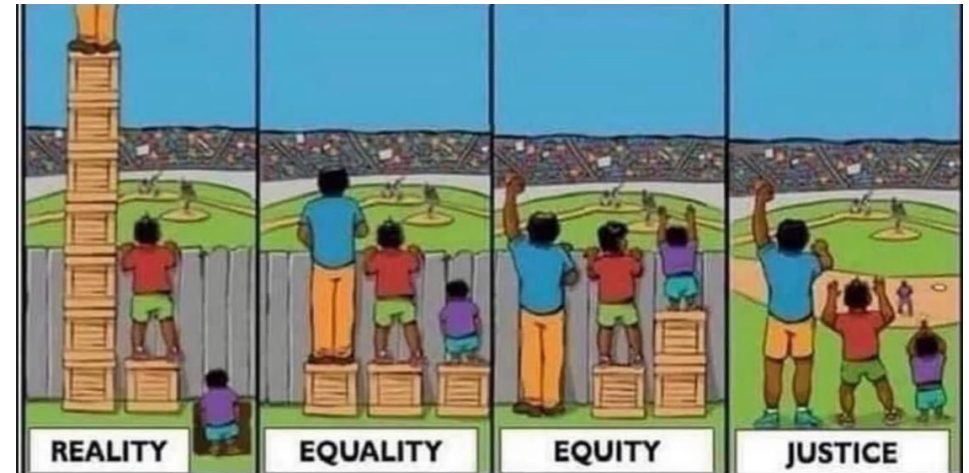
Τι περιλαμβάνει ο Οδηγός;

1. Εισαγωγή: Απαντώντας στα Τι και Γιατί της Διαφοροποίησης	5
1.1. Τι Είναι η Διαφοροποιημένη Διδασκαλία;	5
1.2. Γιατί Είναι Αναγκαία η Διαφοροποίηση Κατά τη Διδασκαλία;	5
1.3. Συχνά Ερωτήματα για τη Διαφοροποιημένη Διδασκαλία	6
2. Μεθοδολογική Πλαισίωση: Απαντώντας στα Πώς της Διαφοροποίησης	10
2.1. Πλαίσια Διαφοροποίησης	10
2.1.1. Εκπαιδευτική Πολιτική και Αναλυτικό Πρόγραμμα	10
2.1.2. Αξιολόγηση και Διαφοροποίηση	11
2.1.3. Κουλτούρα Διαφοροποιημένης Διδασκαλίας και Μάθησης	12
2.2. Πτυχές Διαφοροποίησης	12
2.3 Πρακτικές Διαφοροποίησης	14
2.1.3. Διαφοροποίηση ως Προς το Περιεχόμενο	14
2.3.2. Διαφοροποίηση ως Προς τη Διαδικασία	17
2.3.3. Διαφοροποίηση ως Προς το Αποτέλεσμα	22
2.3.4. Διαφοροποίηση ως Προς το Περιβάλλον	23
3. Σχεδιάζοντας Διαφοροποιημένη Διδασκαλία	26
4. Επίλογος	35
5. Αναφορές	36
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ	38

2. Απαντώντας στα Τι και τα Γιατί της Διαφοροποίησης

Τι Είναι η Διαφοροποιημένη Διδασκαλία;

- Ευέλικτη προσέγγιση στη διδασκαλία κατά την οποία οι εκπαιδευτικοί ανταποκρίνονται σε όλα τα παιδιά μιας τάξης λόγω και μέσω της διαφορετικότητάς τους ως προς τα
 - ενδιαφέροντα,
 - ετοιμότητα και
 - μαθησιακά προφίλ τους

(Graham et al., 2021· Beltramo, 2017· Kise, 2007· Tomlinson, 1999, 2005, 2017)

Συχνά Ερωτήματα για τη Διαφοροποιημένη Διδασκαλία

Κωδικοποίηση από Βιβλιογραφία και από Εκπαιδευτικούς στο πλαίσιο του προγράμματος EDUCATE (ERASMUS+ KA2, 2017-2020)

Πώς μπορούμε να διαφοροποιήσουμε τη διδασκαλία για 20-25 διαφορετικά παιδιά;

- Διαφοροποιημένη διδασκαλία δε σημαίνει εξατομικευμένη διδασκαλία (δηλαδή, να εργάζονται οι εκπαιδευτικοί με 20-25 παιδιά *μεμονωμένα*) με διαφορετικό σχεδιασμό διδασκαλίας για κάθε παιδί.
- Μη ρεαλιστικό, αλλά και εξαντλητικό για εκπαιδευτικούς.
- ΑΛΛΑ σχεδιασμός με *τρόπο που να ανταποκρίνεται στη διαφορετική ετοιμότητα* (συνήθως 3-5 ομάδες ετοιμότητας κατά τμήμα), τα ενδιαφέροντα και το μαθησιακό προφίλ των παιδιών.

Η διαφοροποιημένη διδασκαλία συνεπάγεται να δίνουμε εύκολες ασκήσεις/έργα στα λιγότερο έτοιμα παιδιά και δυσκολότερες/α στα περισσότερα έτοιμα παιδιά;

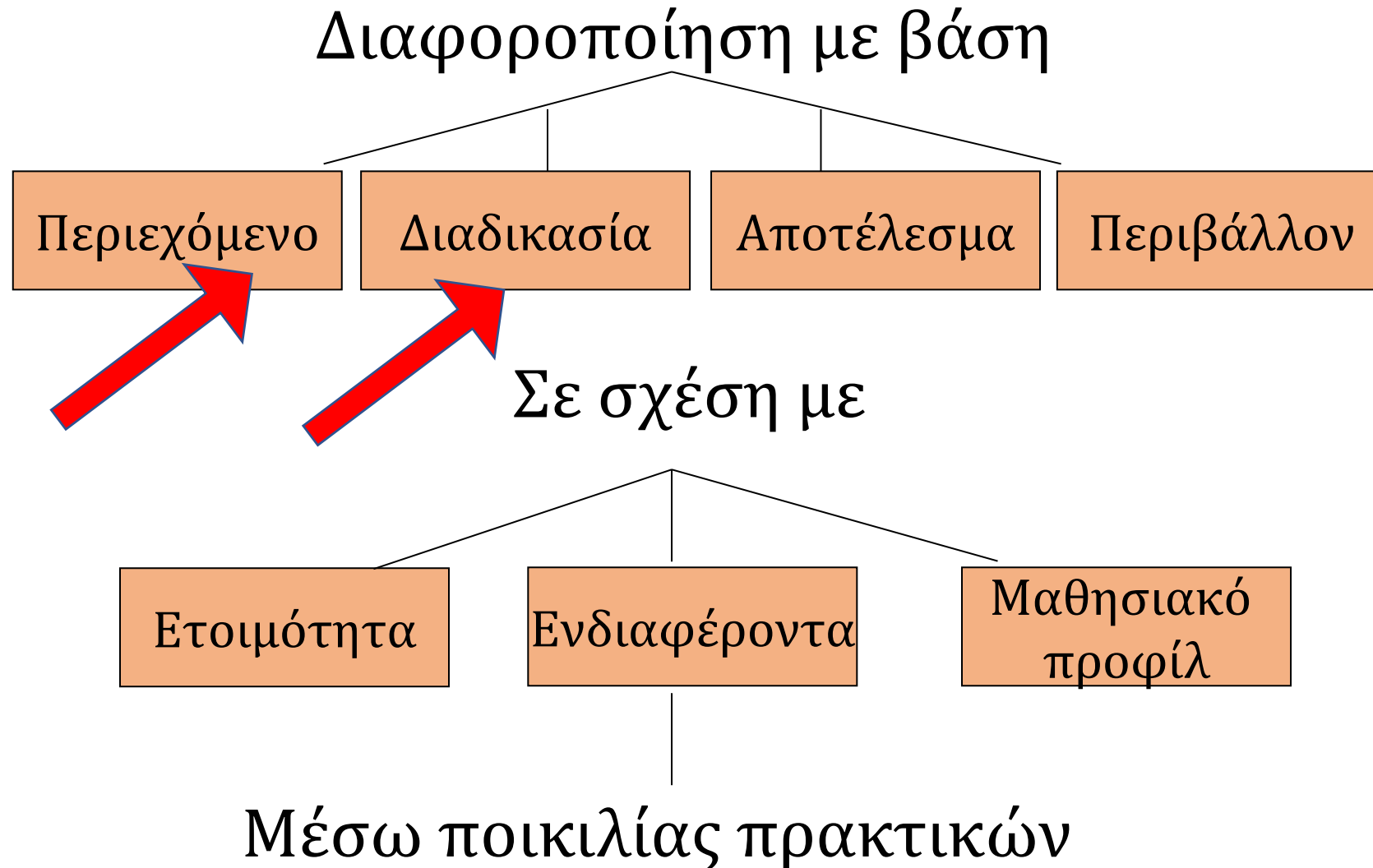
- Όλα τα παιδιά θα πρέπει να έχουν πρόσβαση σε γνωστικά απαιτητικές ασκήσεις/έργα, προσαρμοσμένες στην ετοιμότητά τους.
- **Λιγότερο έτοιμα** παιδιά μπορούν να υποστηριχτούν
 - με κατάλληλα μέσα-υλικά, νοητικά στηρίγματα
 - με παραλλαγές των απαιτητικών έργων που προσαρμόζουν τη γνωστική πρόκληση στην ετοιμότητα τους
- **Περισσότερο έτοιμα** παιδιά μπορούν να εργαστούν
 - με παραλλαγές των απαιτητικών έργων που επεκτείνουν τη γνωστική πρόκληση
 - αντίστοιχα μέσα-υλικά και νοητικά στηρίγματα

3. Απαντώντας στα Πώς της Διαφοροποίησης

**ΠΤΥΧΕΣ ΔΙΑΦΟΡΟΠΟΙΗΣΗΣ ΚΑΙ ΠΡΑΚΤΙΚΕΣ
ΕΦΑΡΜΟΓΕΣ**

Μοντέλο Διαφοροποίησης

(προσαρμογή από Sousa & Tomlinson, 2011)

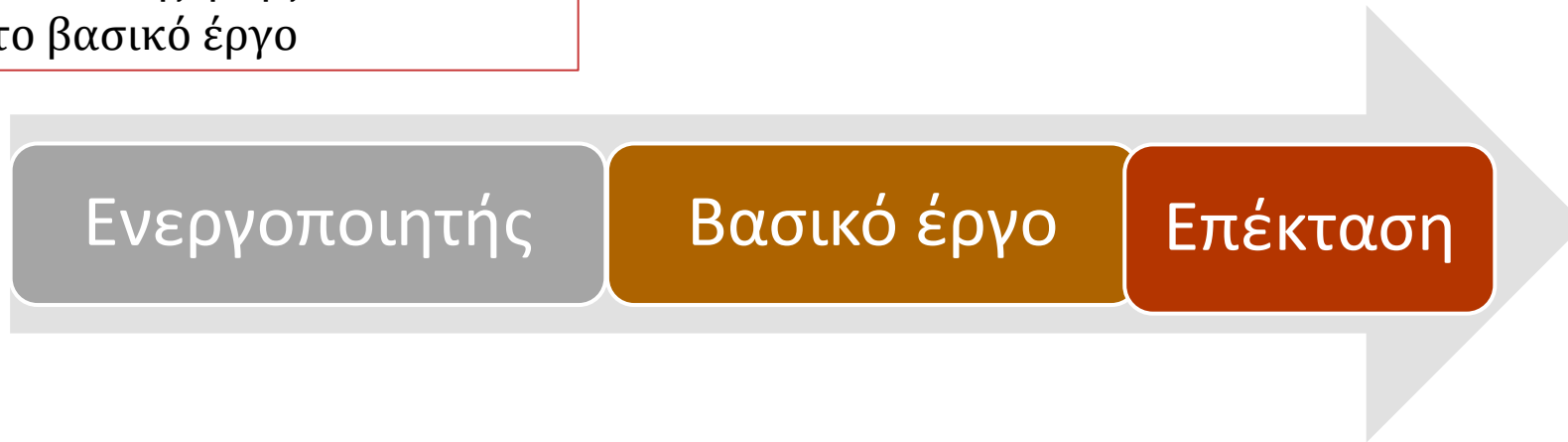

Πρακτικές Διαφοροποίησης

Διαφοροποίηση ως Προς το Περιεχόμενο

Οριζόντια διαφοροποίηση ή διαβάθμιση

Οι Ενεργοποιητές μπορούν να «ενεργοποιήσουν» τα παιδιά να σκεφτούν όταν χρειάζονται επιπλέον υποστήριξη ή καθοδήγηση για να εργαστούν στο βασικό έργο

Οι Επεκτάσεις μπορούν να «επεκτείνουν» τη σκέψη των παιδιών που χρειάζονται μεγαλύτερη πρόκληση από εκείνη που προσφέρει το βασικό έργο

ΔΙΕΡΕΥΝΗΣΗ

Να χρησιμοποιήσεις το υλικό Dienes, για να βρεις τη διαφορά $539 - 184$. Να εξηγήσεις τον τρόπο σκέψης σου.

ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ

1. (α) Η Θάλεια εργάστηκε με κύβους Dienes, όπως φαίνεται πιο κάτω, για να υπολογίσει τη διαφορά $429 - 175$. Τι έκανε;

	Εκατοντάδες	Δεκάδες	Μονάδες
ΒΗΜΑ 1			

Ε	Δ	Μ
4	2	9
1	7	5

-

	Εκατοντάδες	Δεκάδες	Μονάδες
ΒΗΜΑ 2			

Ε	Δ	Μ
3	12	9
1	7	5

-

	Εκατοντάδες	Δεκάδες	Μονάδες
ΒΗΜΑ 3			

Ε	Δ	Μ
3	12	9
1	7	5
2	5	4

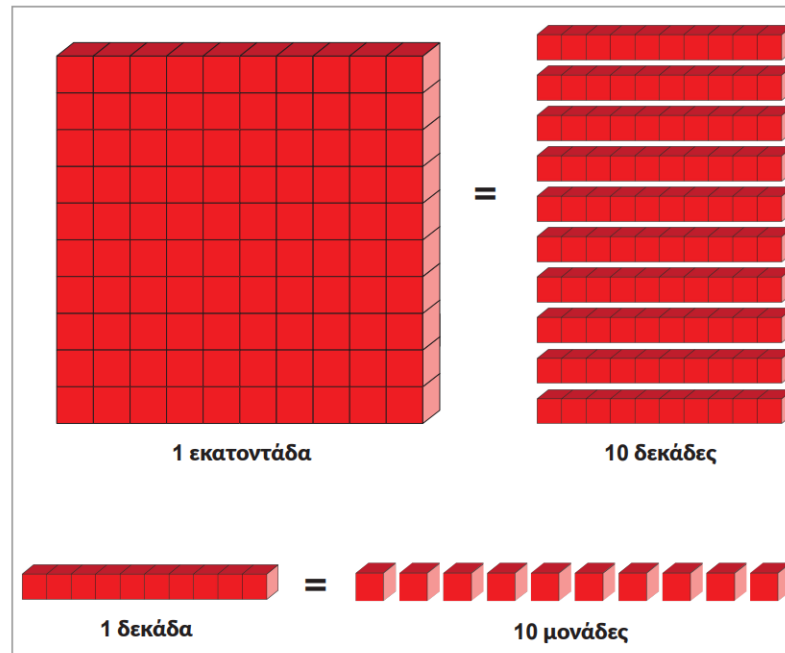
-

Μαθηματικά Γ' Δημοτικού, Εν. 7
Μαθήματα: 8-10 Αφαίρεση τριψήφιων
αριθμών με ανταλλαγή - αλγόριθμος και
εκτίμηση (σελ. 82-86)

Ιδέες για ενεργοποιητές και επεκτάσεις

Ενεργοποιητές:

- Υποβολή βοηθητικών ερωτήσεων, όπως:
 - Πόσες δεκάδες χρειάζεται να αφαιρέσεις και πόσες έχεις;
Πώς μπορείς να εξασφαλίσεις περισσότερες δεκάδες;
- Νοητικό στήριγμα

Ιδέες για ενεργοποιητές και επεκτάσεις

Επεκτάσεις:

- Εργασία με το υλικό Dienes σε αφαίρεση τριψήφιων αριθμών που περιλαμβάνουν διπλή ανταλλαγή (π.χ. 531-184)
- Επεξήγηση του τρόπου εργασίας

Στρατηγικές για ανάπτυξη ενεργοποιητών

- Παροχή κειμένου και οδηγιών στην πρώτη γλώσσα των παιδιών
- Απλοποίηση έργων
 - οδηγίες, δομή, αριθμός βημάτων και απαιτήσεων
- Επεξήγηση λεξιλογίου
- Αλληλο-επεξήγηση οδηγιών ή των απαιτήσεων του έργου
- Παροχή κειμένων με κατάλληλη τροπικότητα, π.χ. σε συνοπτική μορφή, με εικόνες
- Παροχή γραφικών οργανωτών για υποστήριξη της σκέψης των παιδιών
- «Σπάσιμο» σύνθετων έργων στα επιμέρους στοιχεία τους
- Παροχή νοητικών στηριγμάτων
 - πληροφοριών/γνώσεων, μέσων/υλικών ή στρατηγικών που χρειάζεται τα παιδιά να έχουν αναπτύξει για να προχωρήσουν παρακάτω στο συγκεκριμένο έργο

Στρατηγικές για ανάπτυξη επεκτάσεων

- Αξιοποίηση πολύπλοκων πηγών και μέσων
- Ανάθεση έργων που είναι πολύπλοκα/ανοιχτά ή/και κινούνται σε πιο αφηρημένο επίπεδο
- Χρήση πιο σύνθετου και απαιτητικού λεξιλογίου
- Ανάθεση έργων που απαιτούν περισσότερο βάθος και εύρος γνώσεων, στάσεων και δεξιοτήτων (π.χ. έργα ανάλυσης, σύνθεσης και μετασχηματισμού)
- Διερεύνηση θέματος από ποικίλες οπτικές γωνιές
- Αξιοποίηση και σύνδεση πολλαπλών πηγών για επέκταση της σκέψης
- Εύρεση διαφορετικών λύσεων
- Ανάθεση έργων με επιπρόσθετες ή λιγότερες συνθήκες/περιορισμούς

Πρακτικές Διαφοροποίησης

Διαφοροποίηση ως Προς τη Διαδικασία

Ευέλικτη ομαδοποίηση

- Αξιοποίηση της ομαδικής εργασίας στις ποικίλες της μορφές (Tomlinson, 2017)
 - ομοιογενείς ή ανομοιογενείς δυάδες ή μεγαλύτερες ομάδες
 - δημιουργία ομάδων με βάση διαφορετικά κριτήρια
- Σχεδιάζεται σε σχέση με τους στόχους του μαθήματος
 - οι εκπαιδευτικοί μπορούν να ομαδοποιούν και αναομαδοποιούν τα παιδιά κατά τη διάρκεια ενός μαθήματος
 - π.χ. από ανομοιογενείς τετράδες σε ομοιογενείς δυάδες με κριτήριο το ενδιαφέρον των παιδιών

Ενασχόληση με ποικιλία εργασιών και υλικού: Τρίλιζα (Tic Tac Toe)

Παράδειγμα Τρίλιζας,
Μαθηματικά Γ' Δημοτικού

1. Συμπλήρωσε τα κουτάκια με τα κατάλληλα ψηφία.

$$\begin{array}{r} 742 \\ - 2\boxed{8} \\ \hline \boxed{6}\boxed{6} \end{array}$$

2. Υπολόγισε τη διαφορά.

$$\begin{array}{r} 718 \\ - 352 \\ \hline \end{array}$$

3. Υπολόγισε τη διαφορά.

$$\begin{array}{r} 637 \\ - 284 \\ \hline \end{array}$$

4. Υπολόγισε τη διαφορά.

$$\begin{array}{r} 672 \\ - 158 \\ \hline \end{array}$$

5. Αντιστοίχισε τις εικόνες με τις πράξεις που παρουσιάζονται. Στη συνέχεια αριθμήσε τα βήματα για να δείξεις τη σωστή σειρά της διαδικασίας της αφαίρεσης: **359-178**

Ε	Δ	Μ
3	5	9
-	1	7

Ε	Δ	Μ
2	15	9
-	1	7

Ε	Δ	Μ
2	15	9
-	1	7
1	8	1

6. Υπολόγισε τη διαφορά.

$$\begin{array}{r} 924 \\ - 765 \\ \hline \end{array}$$

7. Υπολόγισε τη διαφορά.

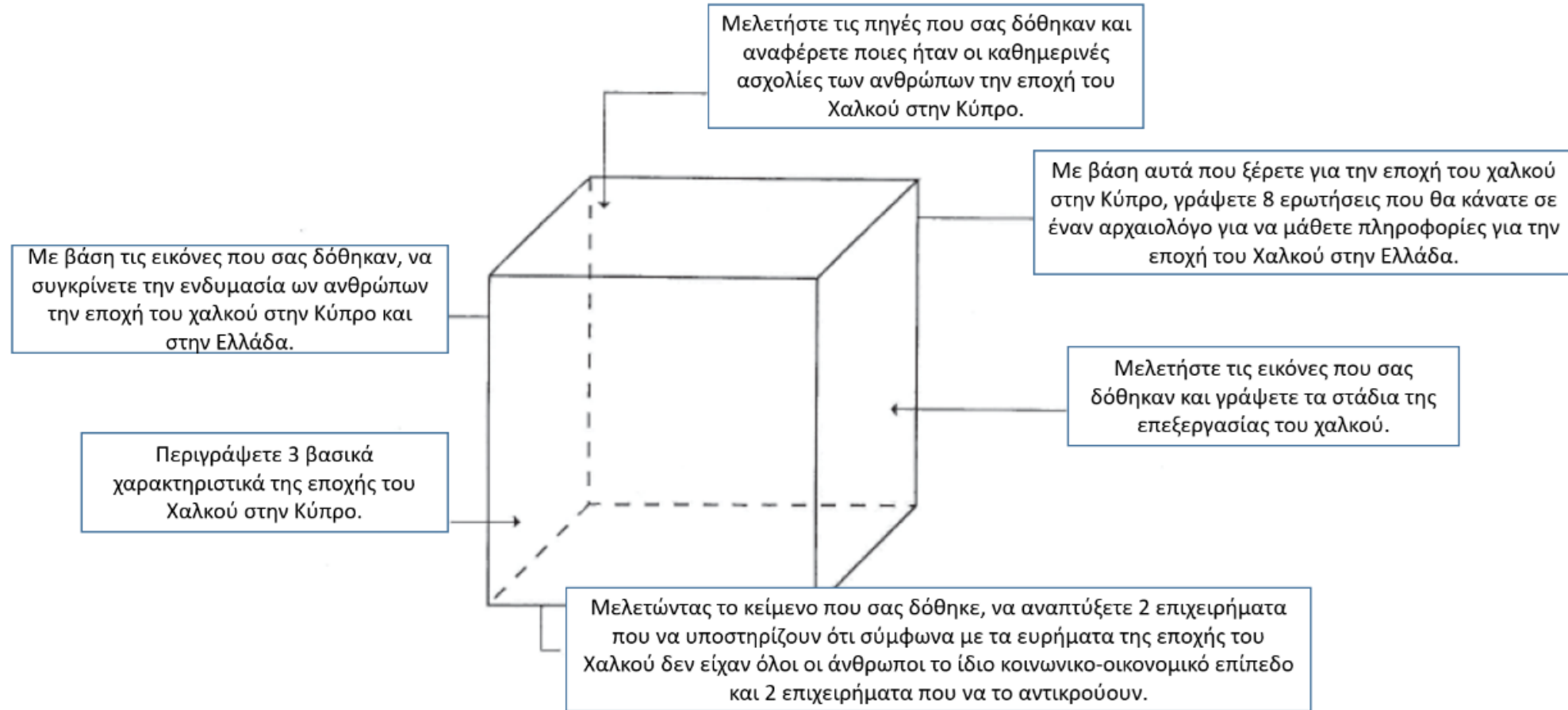
$$\begin{array}{r} 457 \\ - 132 \\ \hline \end{array}$$

8. Υπολόγισε τη διαφορά.

$$\begin{array}{r} 356 \\ - 187 \\ \hline \end{array}$$

9. Το σχολείο της Μαρίας έχει 345 παιδιά. Το σχολείο του Γιώργου έχει 188 παιδιά λιγότερα. Πόσα παιδιά έχουν και τα δύο σχολεία μαζί;

Ενασχόληση με ποικιλία εργασιών και υλικού: Κύβος (Cubing)

Παράδειγμα Κύβου, Ιστορία Γ' Δημοτικού

4. Ενδεικτική Πορεία Σχεδιασμού Διαφοροποιημένης Διδασκαλίας (1/2)

- Καθορισμός του γενικότερου σκοπού του μαθήματος ή μιας σειράς μαθημάτων
- Καθορισμός του επιμέρους στόχου/των επιμέρους στόχων του μαθήματος
- Ανάλυση περιεχομένου σε:
 - Βασικές γνώσεις, στάσεις και δεξιότητες
 - Προαπαιτούμενες γνώσεις, στάσεις και δεξιότητες
 - Μετασχηματιστικές γνώσεις, στάσεις και δεξιότητες
- Ανάλυση ετοιμότητας, ενδιαφερόντων και μαθησιακών προφίλ
 - Διαγνωστική αξιολόγηση και εντοπισμός εναλλακτικών ιδεών και δυσκολιών των παιδιών
- Ανάλυση δραστηριοτήτων του υφιστάμενου σχολικού εγχειριδίου/διδακτικού υλικού ή/και ανάπτυξη νέων δραστηριοτήτων και αντιστοίχισή τους με το περιεχόμενο

4. Ενδεικτική Πορεία Σχεδιασμού Διαφοροποιημένης Διδασκαλίας (2/2)

- Σχεδιασμός πορείας μαθήματος με:
 - Κάθετη διαφοροποίηση ή ιεράρχηση
 - Οριζόντια διαφοροποίηση ή διαβάθμιση
 - Αξιοποίηση εργαλείων που συνεπικουρούν τον σχεδιασμό της πορείας του μαθήματος
 - Εργαλεία ενεργοποίησης προαπαιτούμενης γνώσης (π.χ., δελτίο εισόδου, υποβολή ερωτήσεων, ιδεοθύελλα, εννοιολογικοί χάρτες, ανάλυση λαθών)
 - Δραστηριότητες αγκυροβολίας
 - Στρατηγικές διαμορφωτικής αξιολόγησης (π.χ. πινακάκια, δελτία εξόδου, υποβολή ερωτήσεων, παρατήρηση εργασίας των παιδιών)
- Συνυπολογισμός **θεμάτων οργάνωσης** του μαθησιακού περιβάλλοντος κατά τον σχεδιασμό του μαθήματος:
 - Εργασία στην ολομέλεια και αυτόνομη εργασία
 - Ευέλικτη ομαδοποίηση
 - Ασύγχρονη εργασία

5. Προτεινόμενα Επόμενα Βήματα

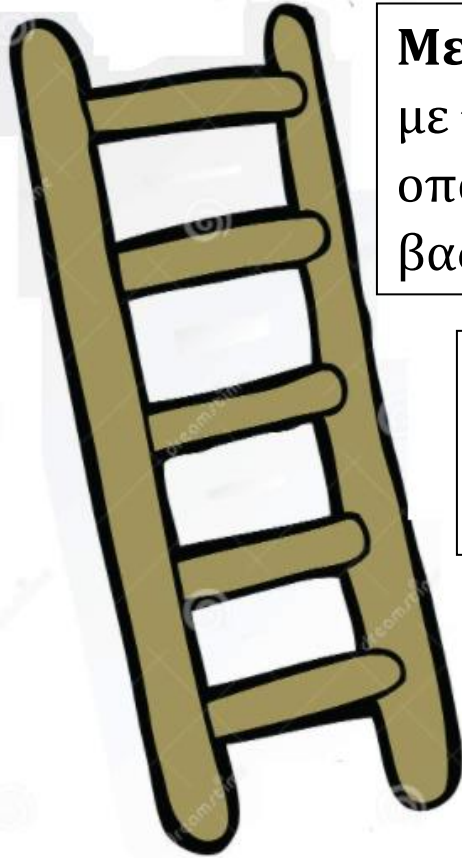
- Ευκαιρίες σε εκπαιδευτικούς να μοιραστούν καλές πρακτικές διαφοροποίησης καθώς και πιθανούς προβληματισμούς τους
- Υλοποίηση, βιντεοσκόπηση, και συζήτηση μαθημάτων που στοχεύουν στη διαφοροποιημένη διδασκαλία

Ευχαριστώ για την προσοχή σας

Κάθετη διαφοροποίηση ή ιεράρχηση

Μετασχηματιστικές γνώσεις /στάσεις/ δεξιότητες: σχετικές με το θέμα που θα διδαχθεί, μπορούν να αναπτυχθούν σε παιδιά τα οποία έχουν ήδη αναπτύξει ή μπορεί να αναπτύξουν με ευκολία τις βασικές

Βασικές γνώσεις /στάσεις/ δεξιότητες: αναμένεται να τις αναπτύξουν τα παιδιά σε ένα μάθημα ή μια ενότητα με βάση το ΑΠ, απαραίτητες για τα επόμενα μαθήματα και ενότητες

Προαπαιτούμενες γνώσεις /στάσεις/ δεξιότητες: αναμένεται να τις έχουν ήδη αναπτύξει τα παιδιά για να κατανοήσουν το νέο περιεχόμενο